

Durmuş Hocaoğlu

Aydınlar ve Siyâset

Yeniçağ, “Analiz” ., 02 Ocak 2008, Cuma., s.06
“Analiz” Sıra No: 729; 2009-001; Ocak-01

YENİÇAĞ

Aydın’ın ihâneti gerçek’ten bilkast uzaklaşmaktır. Vâkıa gerçek’ten bilerek uzaklaşan herkes bir mücrimdir; ama bu kişi bir aydın olunca bu cürmün adı ihânet olur. Onun içindir ki aydın tipinin en mümtaz nümûnesi olan filozofu, Kant, aşağıda da göreceğimiz gibi, “gerçeğe ihânet edemeyen – *etmeyen* değil *edemeyen* – kişi” olarak târif etmiştir. Bu hüküm iliklerine kadar doğrudur, zîrâ, filozof, esâsen hakikat âşığından başkası değildir.

İmdi, gerçeğe ihânet etmenin çok çeşitli sâikleri ve yolları vardır: Sermâye’nin emrine girmek, şahsî menfaat birliği kurmak ve siyâsete girmek bunların en başında gelenleridir. Gerçi siyâset ile ilgilenen her aydının mutlaka ihânet kastı içinde olduğunu söyleyemeyiz, ama, siyâset, tabiatı icâbı, saf hakikat ile çatışma içinde olmakla böyle bir ihâneti potansiyel olarak içinde taşır.

Bu noktada, tarih boyunca üzerinde çok durulan, aydınların siyâsetle alâkalarını kabaca üç ana başlık altında toparlayabiliriz:

I: Aydınların siyâseti bilfiil ele almaları gerektiğini ileri süren ve aydını siyâsetin tam merkezine yerleştiren görüş. Bu fikrin en mümtaz temsilcisi olan “**Bilge Hükümdarlar**” doktrininin bâni Platon’un – bilhassa *Devlet (Politei)*, *Devlet Adamı (Politikos)* ve *Kanunlar (Nomoi)* isimli eserlerinde geliştirdiği - felsefesinin temelini oluşturan ‘Logos’, ‘Nomos’, ‘Taxis’ (Akıl, Kanun, Düzen) prensiplerince, bu, kusursuz Kozmik bir düzenin Arz’da te’sîsi için zarûrîdir ve asla ve kat’a şahsî bir menfaat gayesi gütmemeyi âmirdir. Öylesine âmirdir ki, filozoflar için hükümdarlık, Platon’a göre, şahsî bir ihtiras değil, bir vazîfedir; hattâ onlar hükümdar olmak istemezlerse, buna zorlanmalıdırlar [*Devlet*: 497.a]. Ne var ki, bu, boş bir hülyâdır; işin içine iktidarın câzibesinin tevlîd ettiği “güç” girince ona mukavemet ederek temiz kalabilmek ancak peygamberlik ile kabildir ve aydınlar da peygamber değildir.

II: Aydınların hükümdâra – yâni siyâsetçiye - “âkil adem” olarak ve O’nun üzerinde bağlayıcılığı olacak tarzda müşâvirlik yapmasını ve siyâsetçinin de hikmetin sâhibi olan bu muhkem ve muhterem eşhâsdan sâdir olan Kutadgu Bilig (Kutlu Bilgi) ile amel etmelerini öngören “**Hakîm Müşâvirler**” doktrini. Bu görüşün en önemli temsilcilerinden olan Yusuf Has Hâcib, Mîlâdî 1070 (Hicrî 462) yılında tamamlanan ve yazılması birbuçuk yıl süren âbidevî eseri *Kutadgu Bilig*’de, kâmil bir devlet yönetimi için, dört esâsî göz önünde tutmuştur [R. Rahmeti Arat., “Kutadgu Bilig”., *İ.A.*, C: 6., s.1040b, pr: 3]: 1. Doğru Kanun. Temsilcisi: Hükümdar Kün-Toğdı; 2: Saâdet (Kut). Temsilcisi: Vezîr Ay-Toldı; 3: Akıl. Temsilcisi: Ay-Toldı oğlu Ögdülmiş; 4: Âkıbet. Temsilcisi: Zâhid Odgurmuş. Bunlardan Vezîr Ay-Toldı’nın oğlu Ögdülmiş olgun yaşa erişince babasının yerine vezîr olur. Birçok meziyetlere sâhip, âlim ve fâzıl bir zat olan bu vezîr,

hükümdârı ile son derece önemli konuları büyük bir açıklıkla konuşmakta, Hükümdar'ın düşünen beyni olarak ona adetâ ders vermektedir.

III. Aydınların siyâsetten ve siyâsetçiden kat'iyen uzak durmasını öngören ve siyâsetçi ile aydının kesin ayrılığını öngörmesi hasebiyle, “**Ayrımcı**” (**Separasyonist**) olarak adlandırabileceğimiz görüş. Meselâ bu görüşü savunan Kant, ideal aydın tipi ve “gerçeğe ihanet edemeyen ve kendi aralarında şahsî dâva birliği yapma ehliyetleri de olmayan” filozofların siyâsetle kurlmaları gereken alâkayı şu vecîz cümlelerle ifâde etmektedir [*Ebedî Barış.*, “İkinci Ek: Ebedî Barışın Gizli Maddesi”]:

“Kıralların filozof ve filozofların kiral olmasını beklememeli ve bunu dilememelidir; çünkü iktidarda olmak, aklın muhakeme kabiliyetini ifsat eder. Fakat kıralların veya, eşitlik prensibi altında yaşayan kiral - milletlerin, filozofları ortadan kaldırmaya veya susturmaya kalkışmamaları, aksine onları alenî olarak konuşturmaları gerekir; böyle yapmak, kendi işleri ve davranışları hakkında daima aydınlatılması gereken iyi bir hükümet idaresinin başlıca şartıdır. Kaldı ki filozoflar, tabiatları icabı, **gerçeğe ihanet edemeyecekleri gibi kendi aralarında şahsî dâva birliği yapma ehliyetleri de olmadığından**, bunlar propagandacılık töhmetinden de beri kalırlar.”

